

СТАНОВЛЕННЯ, РОЗВИТОК ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПРІСНОВОДНОГО БІОГЕОЦЕНОЗУ СТАВКІВ ПУШКАРІВСЬКОЇ БАЛКИ

*Бажан Є.А., Чабан Т.І., Бажан А.Г., середня школа №34 м. Полтави
Полтавський державний педагогічний університет ім. В.Г. Короленка*

З розвитком екології людство поступово усвідомило значення : дослідження взаємозв'язків між організмами та їхнім довкіллям, виявило закономірності, які керують функціонуванням біосфери. Стало зрозумілим, навіть незначний вплив людини на довкілля може призвести до “ланцюгових реакцій”, здатних спричинити непередбачені наслідки у глобальному масштабі.

У справі охорони природного середовища важлива роль належить вмінню застосовувати екологічні знання у господарській діяльності, заради задоволення теперішніх власних потреб не ставити під загрозу існування наступних поколінь]. На цьому базується побудова так званого екологічно стабільного суспільства, однією з проблем якого є розв'язання проблеми великих міст. І хоча наша Полтава і не належить до них, та і їй властиві ті ж проблеми.

Так, для забезпечення нормального існування мешканців потрібне дбайливе ставлення до природного оточення міста та його околиць. З цією метою створюють зелені зони (лісопарки), які стають місцем осередку диких тварин і рослин, штучні водойми - ставки, які сприяють зволоження повітря особливо влітку, можуть використовуватися для риборозведення як місця відпочинку населення. Одним із таких об'єктів околиць Полтави каскад ставків Пушкарівської балки, який був створений шляхом розчищення стариць та побудови дамб (перемичок), різноманітних гідроспоруд в 60-70 х роках з метою збільшення запасів води, покращення місцевого клімату навіть промислового риборозведення. Нині на їх берегах розташовані мікрорайони південно-західної частина міста - Сади-1, Сади-2, Огнівка, та західної - Пушкарівка та Юрівка.

Одночасно з утворенням ставків почалося заселення їх організмами, що попадали в них разом з водою, які їх заповнювала та пасивно, з берегів чи з повітря.

В еволюції ставків чи не найважливіша роль належить рослинним тваринним організмам, їх тісній безперервній взаємодії одних з одним оточуючим їх водним середовищем. Біогеоценоз, що при формувався, був результатом складних міжвидових взаємодій та взаємодій з навколишнім середовищем.

Вода в ставках піддавалася поступовій безперервній зміні, час через гідрошлюзи видалялася з верхніх у нижні ставки, замінюлася новою що поступала з джерел, поверхневого стоку, атмосферних опадів. Значна частина води випаровувалась, підвищуючи вологість навколишнього повітря.

Глибина ставків поступово зростала зверху вниз - у верховій частині

ставків вона не перевищувала 0,5м, а поряд з дамбами місцями досяг 2,5м. Такі відносно неглибокі ставки добре пронизують сонячні промені прогрівають їх, що разом із поживними речовинами, які змивались у низи берегів, сприяло розвитку мікроскопічних діатомових, синьо-зелених водоростей, які є кормом для багатьох як мікроскопічних, так і с крупних тварин.

В ставках добре себе почували і гарно розмножувалися ракоподібні - дафнії, циклопи, бокоплавці та водяні ослики, водяні кліщі, павуки (наприклад, сріблянка), були річкові раки, багато водних комах – жук плавунець, водолуб, водомірка озерна, водні клопи, личинки бабок, комарів, мух і т.д. Поширеними були прісноводні молюски-ставковики, різні котушки, горошинки тощо.

Серед рослин ставків добре розвивалися рдесники, водяний жовтець, куширі, нитчасті водорості, на поверхні води - ряска, жабурник звичайний, латаття біле, глечики жовті.

Понад берегами часто зустрічаються очерет звичайний, рогіз вузьколистий та широколистий (на більш мулистих місцях), також сусак зонтичний, щавель водяний та багато інших рослин-гідрофітів.

Всі ці та інші організми були доброю кормовою базою для різних коропових риб: краснопірки, карася, верховодки, коропа та інших. Водилися в ставках і щуки, окуні та інші хижі риби. Звичайними були жаба озерна, жаба ставкова, тритон звичайний, тритон гребінчастий. Проживали черепахи болотяні, вуж звичайний і водяний. Із птахів звичайними були качка крижень, водяна курочка, лиска, а також різноманітні горобині: очеретянки, вівсянки тощо. Можна було зустріти водяних полівок, ондатру.

Таким чином, рослинний і тваринний світ ставків через декілька років після їх утворення був чисельним і різноманітним.

Біогеоценоз, що поступово сформувався, не є сталим. Для нього характерний постійний розвиток; більш-менш стабільними бувають лише крупні біогеоценози .

Біля берегів ставків, де вода особливо добре прогрівається, почалося заростання прибережними макрофітами і болотною рослинністю, яка наступала з берегів, що, звичайно, є закономірним у розвитку подібних біогеоценозів. Взагалі, вважається, що дрібні і невеликі ставки недовговічні, зони піддаються процесам заростання і заболочування. Тому створювані людиною штучні біогеоценози потребують безперервної уваги і активного втручання в їхнє життя для подовження їхнього існування.

Однак із ставками Пушкарівської балки втручання людини проявилось якщо й активно, то, мабуть, більш негативно, що може прискорити їхню загибель. Так, з прокладанням комунікацій до мікрорайону Огнівка живлення ставків №2 і №3 було порушено, що призвело до їх обміління, інтенсивного заболочення, швидкого утворення бактеріологічної сіточки на поверхні у безвітряну теплу погоду.

Крутий берег ставка №3 був укріплений бетонними плитами. Однак за останні роки плити частково зникли, гідроспоруди зруйновані, а на відстані

5м від ставка знаходиться каналізаційний колодязь, і думати, що таке сусідство для ставка є корисним мабуть не приходитьсья.. . Води самих ставків мають значне бактеріальне забруднення.

На береги ставків жителі оточуючих мікрорайонів викидають багато всякого непотребу, побутового сміття тощо, які забруднюють воду ставків.

За останні роки ставки Пушкарівської балки фактично стали зоною екологічного лиха. Цьому сприяли і вище перераховані факти, і руйнування гідроспоруд, що призвело до зниження рівня води на 1 -1,2м в ставках №2 і №3. На обмілілих ділянках відбувається заболочування. В ставку №1 збільшилась кількість нитчастих водоростей. Рибне господарство давно занедбано.

Зараз ставки вважаються об'єктами міської власності, та, фактично, ніхто за них не відповідає. І перспективних планів розвитку каскаду ставків чи перетворення їх в зону відпочинку городян, як це пропонувалося неодноразово в пресі) нами в міських організаціях не виявлено.

Тому для збереження цих ставків, перетворення цих мальовничих куточків природи в зону відпочинку, яка так необхідна для жителів мікрорайонів північно-західної частини нашої древньої і вічно молоді Полтави, необхідно об'єднати зусилля екологічних служб, громадськості, місцевої влади. І тоді, з нашою допомогою, не всупереч законам природи, а згідно їх ці чудові штучні біогеоценози будуть довго служити на користь людям.

Література

1. Загальна біологія. Підручн. для учнів 10-11 кл. серед, загальноосвіт. шк. /М.С. Кучеренко, Ю.Г. Вервес, П.Г. Балан та ін. - К.: Генеза, 2000. - 464с.
2. Кучерявий В.П. Екологія. - Львів: Світ, 2001. - 500с. - С.290 - 336.
3. Ревель П., Ревель Ч. Среда нашего обитания.: в 4-х книгах. Кн.2. Загрязнение воды и воздуха: Пер. с англ. - М.: Мир, 1995.